Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 47, Ağustos 2020, s. 606-614

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.44997>

Doç. Dr. Aytekin SOYKAN

Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, asoykan@marmara.edu.tr

Dr. Serap Mungan AY

Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, smunganay@marmara.edu.tr

Havva AKINALP

Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Tezli Yüksek Lisans
, hakinalp@hotmail.com

KARARA İTİRAZ ETME VE TEHDİT ETME DAVRANIŞLARININ KARATE HAKEMLERİNİN YAŞ, CİNSİYET VE KLASMAN ÖZELLİKLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Özet

Bu çalışmanın amacı; karate hakemlerinin karşılaştıkları, hakemin verdiği kararlara sert bir şekilde itiraz ve hakemi tehdit etme sportmenlik dışı davranışlarının; hakemlerin yaş, cinsiyet ve klasman yönlerinden incelenmesidir. Sportmenlik dışı davranışların oluşturduğu yüksek baskı ve stres altında hakemin görevini layıkıyla yapabilmesi mümkün değildir. Hakemler, maçları kurallarına uygun olarak yönetebilmek için sportmenlik dışı davranışları tespit edebilmeli ve bu davranışlarla baş edebilmelidirler. Araştırmada tarama modeli ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemi 112 karate hakemi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sportmenlik Dışı Davranışlar Anketi” kullanılmıştır. Hakemlerin yaş, cinsiyet ve klasman özelliklerinin belirlenmesinde yüzde (%) ve frekans (f) yöntemleri, verilerin dağılım durumunun tespitinde Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılmıştır. Verilerin non-parametrik test koşullarına uygunluğunun anlaşılmasından sonra anlamlı

farklılıkların belirlenmesinde Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır. Bu bağlamda, karate sporunda hakemin kararına itiraz etme ve hakemi tehdit etme davranışlarının gerçekleşme durumu, hakemin yaş ve cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Aynı şekilde hakeme itiraz etme davranışı, hakem klasmanına göre anlamlı farklılık göstermemekte fakat tehdit etme davranışı, hakem klasmanına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Spor, Karate, Sportmenlik, Hakem, Sportmenlik Dışı Davranışlar

INVESTIGATION OF THE DECISION-OBJECTING AND THREATING BEHAVIOR OF THE KARATE REFEREE BY AGE, GENDER AND CLASSIFICATION

Abstract

The purpose of this study; is to examine the unsportsmanlike behaviors, faced by the karate referees, behaviours of violently appealing to the referee's decisions and to threaten the referee; in terms of age, gender and classification. It is not possible for the referee to perform his duty properly under high pressure and stress caused by unsportsmanlike behavior. Referees must be able to detect unsportsmanlike behaviors and be able to cope with these behaviors in order to manage the games according to the rules. In the research, scanning model and purposeful sampling method were used. The sample is made up of 112 karate referees. "Personal Information Form" and "Unsporting Behavior Questionnaire" were used as data collection tools. The percentage (%) and frequency (f) methods were used to determine the age, gender and classification characteristics of the referees, and the Kolmogorov-Smirnov normality test was used to determine the distribution of the data. After understanding the suitability of the data for non-parametric test conditions, Mann Whitney U and Kruskal Wallis tests were used to determine significant differences. In this context, the realization of the objection to the referee's decision and threats to the referee in karate sport does not indicate statistically significant difference according to the age and gender of the referee. Likewise, the objection to the referee does not differ significantly from the referee class, but the threat behavior differs significantly from the referee class.

Keywords: Sport, Karate, Sportsmanship, Referee, Unsportsmanlike Conducts

GİRİŞ

Spor; zihni ve bedeni geliştirmek gayesiyle kişisel veya takım olarak gerçekleştirilen, birtakım kuralları olan hareketlerin tümüdür. Sportmen ise, sporun gerektirdiği değerlere sahip olan kimsedir. Spor müsabakalarının amacı, centilmence yarışmak ve kazanırken sporcuları, yöneticileri, taraftarları, kulüpleri ve hatta toplumları birbirine yakınlaştırmak ve dostluk bağlarını kuvvetlendirmek olmalıdır (Yetim, 2000). İnsanlar, yeteneklerini geliştirmek, fiziki ve ruhi yönden sağlıklı, güçlü ve mutlu olmak gibi motivasyonlar sebebiyle de spora yönelebilirler (Mungan, 1995).

Sporun gelişmesinde önemli olan spor etiği, sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi “fair play”e uygun evrensel değerler

doğrultusunda gerçekleştirmelerini sağlayacak ilkeleri kapsamaktadır. Spor etiğinin temel gayesi bireylere sporda kabul edilen evrensel etik ilkelerinin benimsetilerek bu ilkelerin spor alanlarında uygulanmasını sağlamaktır (Obuz, 2009). Sporun saflığını savunan olimpiik düşünceye göre ise önemli olan, bir yarışmayı kazanmak değil o yarışmaya katılım göstermektir (Toohey, 2000).

Sporda centilmenlik, ülkemizde yaygın olarak sportmenlik kavramı anlamında kullanılmaktadır. Sportmenlik; samimiyet, cesaret, sabır, kendini kontrol, kendine güven, başkalarını küçümsememek, başkalarının fikirlerine ve doğrularına saygı duymak, kibarlık, iyilik, asillik, onurluluk, ortaklık ve cömertlik gibi özellikleri barındırır (Keating, 2007).

Günümüzde amatör olması gereken sporcu, başarıya odaklandığı için profesyonelliği aşırı derecede benimsemiş, bu da sporcu davranışlarında bozulmalara neden olmuştur (Erdemli, 2008). Başarıya odaklanan sporcular takımlarının ve kendilerinin menfaati uğruna haksız avantajlardan yararlanmakta, bunun için aldatıcı stratejiler geliştirmekte, bu davranışları da hakeme fark ettirmeden yapmaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda antrenörler de bu davranışları taktik anlayışlarının bir parçası olarak sporcularına uygulatmaktadırlar (Yıldırım, 2004).

Antrenörler bilgileri ve kişilik özellikleri ile sporculara örnek olan eğitimcilerdir. Antrenörlerin tutum ve davranışları sporcuları tarafından devamlı gözlemlenmektedir. Bu sebeple, antrenörlerin tutum ve davranışlarında etik ilkeleri benimsemeleri, sporcuların bu ilkeleri kavramaları açısından çok önemlidir (Desensi ve Rosenberg, 1996).

Meslek etiği, kişinin mesleğini icra ederken ne yapması veya ne yapmaması gerektiği ile ilgilidir. Tüm meslek gruplarının ahlakları, genel ahlaki prensibe yani mesleğinde mümkün olan en iyi olma ilkesine dayanır. Meslek anlamına da gelen iş ise, sadece teknik kurallarla yapılacak bir etkinlik değil, diğer insanları da doğrudan veya dolaylı olarak etkileyip ilgilendiren ahlaki kurallarla yapılacak bir etkinlik olarak tanımlanabilir. Platon, bir işin iyi yapılmasında sadece uzmanlığın yeterli olmadığını, iyi niyetli olmanın da önemli olduğunu vurgulamıştır. Başka bir deyişle, iyiyi istemeyen için bilgi, şans olmaktan çok bir tehlikeydir; mesleğinde iyi olan kötü, daha da kötü olmaktadır (Koslovski, 2000).

Japoncadan dilimize geçen “karate” kelimesi Türkçede; ayak ve yumruk vuruşları üzerine kurulu, Japon kökenli bir dövüş yöntemi olarak ifade edilmiştir (<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim tarihi: 04.07.2020).

Karate sporu temel olarak uygulama açısından kihon, kata ve kumite olarak üç bölümde yapılmaktadır. Kihon, temel teknikleri ifade etmekte ve dachi waza (duruş teknikleri), tsuki waza (el teknikleri), uke waza (blok teknikleri), geri waza (tekme teknikleri) ve uchi waza (vuruş teknikleri) olarak beş grupta toplanmaktadır. Kumite, iki sporcunun karşılıklı olarak belirli kurallar çerçevesinde uyguladığı serbest müsabaka şeklindedir. Kumitedeki en temel kural, yapılan tüm atakların kontrollü olarak uygulanma zorunluluğudur (Soykan, 2009). Kata ise temel tekniklerin bileşimi ve 360 derecede hayali savunma sanatı olup beden ve zekâ antrenmanıdır (Güven, 1982).

Günümüzde profesyonelliği aşırı derecede benimsemiş sporcuların ve antrenörlerin sayılarının artması ve seyircilerin sporculara kazanma baskısı yapması, kazanmak adına spor müsabakalarında çeşitli sportmenlik dışı davranışları meydana getirmiş ve bu davranışlar da sporda bozulmalara neden olmuştur. Spordaki bozulmaları engellemede şüphesiz ki hakemlere

büyük görevler düşmektedir. Hakem müsabakayı yöneten yetkili ve sorumlu kişi olduğundan, yetkilerini kullanabilmeli ve sorumluluklarını yerine getirebilmelidir. Sportmenlik dışı davranışların oluşturduğu yüksek baskı ve stres altında hakemin görevini layıkıyla yapabilmesi mümkün değildir. Hakemler, maçları kurallarına uygun olarak yönetebilmek için sportmenlik dışı davranışları tespit edebilmeli ve bu davranışlarla baş edebilmelidirler (Akınalp, 2017).

Hakem kelimesi Arapçadan dilimize geçmiştir ve tarafların aralarındaki anlaşmazlığı çözmek amacıyla yetkili olarak seçtikleri ve üzerinde anlaştıkları birey, yargıcı; belirli bir konudan iyi anlayan kişi; seçme ve karar verme yetkisi bulunan birey; karşılaşmaları, yarışmaları kurallara uygun, tarafsız yöneten kimse anlamlarını taşımaktadır. Türkçede “hakemlik” kelimesi ise hakemin görevi, yargıcılık; hakem olma durumu olarak ifade edilmiştir (<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim tarihi: 04 Temmuz 2020).

Hakemler spor alanı içinde ve dışında birçok baskıya maruz kalmaktadır. Her maç sonunda günah keçisi ilan edilir, her türlü neticeden sorumlu tutulur ve en mühimi kişilikleri ile ilgili çeşitli yorumlar yapılır. Tüm bunlar, hakemler üzerinde psikolojik ve/veya zihinsel olumsuz etkiler oluşturmaktadır (Cel, 1994).

Hakemin, hakemlik yaptığı spor branşının içinden gelmesi önemlidir. Çünkü tecrübeli hakemlerin daha az sportmenlik dışı davranışla karşılaştıkları ve yönettikleri maçlarda gözlemcilerden daha yüksek puan aldıkları bilgilerine çalışmalarda ve literatürde yer verilmiştir (Başkan, 2003).

Karate prensiplerine ve nezaket anlayışına uygun olmamasına rağmen, iki sporcunun karşılıklı puan üstünlük mücadelesi, sportmenlik dışı davranışlara yol açabilmektedir. Buna bağlı olarak karate hakemlik kurallarında yer alan cezalar, karate hakemliğinin tarihsel sürecinde meydana gelen sporculardan, antrenörlerden ve seyircilerden kaynaklanan sportmenlik dışı davranışlar neticesinde oluşturulmuştur.

Yöntem

Araştırma Grubu: Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde olasılıksız örneklem yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemi Türkiye’de düzenli olarak görev alan toplam 229 hakem içinden gönüllü 112 karate hakeminden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı: Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmak üzere Gürpınar (2009) tarafından hakemlere yönelik geliştirilen, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sportmenlik Dışı Davranışlar Anketi” karate sporuna uyarlanarak kullanılmıştır. Ölçeğin değerlendirilmesi 5’li Likert formunda, hiçbir zaman (1), nadiren (2), ara sıra (3), çok sık (4), her zaman (5) biçiminde düzenlenmiş ve puanlanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik testleri yapılmıştır. Çalışmada, Türkiye Karate Federasyonu’nun hakemlerine “Kişisel Bilgi Formu” ile “Sportmenlik Dışı Davranışlar Anketi” uygulanmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin değerlendirilmesi aşamasında anketlerden elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences 23.0) programında analiz edilmiştir. Verilerin frekans ve yüzde dağılımları analiz edildikten sonra normal dağılım gösterip göstermediklerini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Normal dağılmayan verilerin analizinde 2’li gruplara Mann-Whitney U, 3 ve üstü gruplara ise Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo 1: Hakemlerin Yaş, Cinsiyet ve Klasman Özellikleri

Değişkenler		f	%
Yaş	35 yaş ve altı	39	34,8
	36-46 yaş	43	38,4
	47 yaş ve üstü	30	26,8
	Toplam	112	100,0
Cinsiyet	Kadın	26	23,2
	Erkek	86	76,8
	Toplam	112	100,0
Klasman	Aday ve Bölge	38	33,9
	Milli	44	39,3
	Uluslararası	30	26,8
	Toplam	112	100,0

Tablo 1’de hakemlerin yaş, cinsiyet ve klasman özelliklerine ait frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Tabloya göre hakemlerin % 34,8’inin 35 yaş ve altı, % 38,4’ünün 36-46 yaş, % 26,8’inin 47 yaş ve üstü; % 23,2’sinin kadın, % 76,8’inin erkek; % 33,9’unun aday ve bölge, % 39,3’ünün milli ve % 26,8’inin uluslararası hakem oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 2: Yaşa Göre Karara İtiraz ve Tehdit Etme Davranışları Farklılıkları

Değişkenler	Yaş	N	Sıra Ortalaması	df	x ²	p
İtiraz Etme	35 yaş ve altı	39	57,15	2	0,519	0,771
	36-46 yaş	43	58,37			
	47 yaş ve üstü	30	52,97			
	Toplam	112				
Tehdit Etme	35 yaş ve altı	39	51,09	2	1,725	0,422
	36-46 yaş	43	58,62			
	47 yaş ve üstü	30	60,50			
	Toplam	112				

Tablo 2’de karate hakemlerinin yaşı ile itiraz etme ve tehdit etme davranışlarını analiz etmek amacıyla yapılan Kruskal Wallis test sonuçları verilmiştir. Test sonuçlarına göre; hakemin yaşı ile hakem kararına itiraz etme ve hakemi tehdit etme davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 3: Cinsiyete Göre Karara İtiraz ve Tehdit Etme Davranışları Farklılıkları

Değişken	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İtiraz Etme	Kadın	26	58,35	1517,00	1070,00	0,74
	Erkek	86	55,94	4811,00		
	Toplam	112				
Tehdit Etme	Kadın	26	51,48	1338,50	987,50	0,368
	Erkek	86	58,02	4989,50		
	Toplam	112				

Tablo 3'te karate hakemlerinin cinsiyeti ile itiraz etme ve tehdit etme davranışlarını analiz etmek amacıyla yapılan Mann Whitney U test sonuçları verilmiştir. Test sonuçlarına göre; hakemin cinsiyeti ile hakem kararına itiraz etme ve hakemi tehdit etme davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 4: Klasmana Göre Karara İtiraz ve Tehdit Etme Davranışları Farklılıkları

Değişkenler	Klasman	N	Sıra Ortalaması	df	χ^2	p
İtiraz Etme	Aday ve Bölge	38	55,80	2	1,511	0,470
	Milli	44	53,08			
	Uluslararası	30	62,40			
	Toplam	112				
Tehdit Etme	Aday ve Bölge	38	45,79	2	6,284	0,043
	Milli	44	62,31			
	Uluslararası	30	61,55			
	Toplam	112				

Tablo 4'te karate hakemlerinin klasmanı ile itiraz etme ve tehdit etme davranışlarını analiz etmek amacıyla yapılan Kruskal Wallis test sonuçları verilmiştir. Test sonuçlarına göre; hakemin klasmanı ile hakeme itiraz etme davranışı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Hakemin klasmanı ile hakemi tehdit etme davranışı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($\chi^2(2) = 6,284$; $p = 0,043 < 0,05$). Tehdit etme davranışının, hakemin klasmanına göre anlamlı farklılık durumu incelendiğinde sıra ortalamalarının, aday ve bölge 45,79; milli 62,31; uluslararası 61,55 olduğu görülmektedir. Tablodaki sıra ortalamaları dikkate alındığında tehdit etme davranışı, milli klasmandaki hakemlere göre en yüksek değere sahipken onu sırasıyla uluslararası, aday ve bölge hakemleri takip etmektedir.

Tartışma

Karate sporunda, hakemin yaşı ile hakem kararına itiraz etme ve hakemi tehdit etme davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Bu durum karate-do branşında, dojo (aydınlanma yeri – karate okulu)'larda yaşa göre değil, kemere göre hiyerarşik yapının ve eğitimin oluşmasından kaynaklanıyor olabilir. Gürpınar (2009), basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlarla ilgili çalışmasında; yaş ve tecrübe arasındaki ilişkiden yola çıkarak, tecrübeli hakemlerin hata oranları daha düşük

olabileceğinden, sporcuları kontrol altında tutma şansı ve onların itiraz etmelerini engelleme şansının tecrübesiz hakemlere oranla daha yüksek olabileceğini; diğer yandan, sporcular, teknik ekiptekiler ve seyirciler, tecrübesiz hakemleri tecrübeli hakemlere oranla daha kolay etki altına alabileceklerini düşündüklerinden sportmenlik dışı davranışları sergileyebileceklerini belirtmiştir. Gürpınar, bu çalışmada ayrıca itiraz davranışı puanlarının branşa göre anlamlı farklılık gösterdiğini de vurgulamıştır. Yine Erdem (2014) güreş hakemleri ile ilgili çalışmada, yaş ile sportmenlik dışı davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit etmiştir. Folkesson ve ark. (2002), yaşları 18-60 arası, yaş ortalaması 37 olan 107 erkek futbol hakemi ile yaptığı çalışmada, genç hakemlerin yaşlı hakemlere kıyasla daha çok saldırganlığa maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Uzunoglu (2008) araştırma sonucunda, hakemlerin yaşları ile çekingen karar verme stili arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit etmiştir. Demirbaş (1992) da yapmış olduğu çalışmada, yaş ilerledikçe karar verme yeteneğinde artış olduğunu ve kararların daha bağlayıcı olduğunu vurgulamıştır.

Karate sporunda, hakemin cinsiyeti ile hakem kararına itiraz etme ve hakemi tehdit etme davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Bu durum karate sporunda bireyin cinsiyetine değil, karate-do sporundaki başarısını temsil eden, beline taktığı kuşağın rengi ve derecesine verilen değer olabilir. Yine önemli bir değeri kuşak derecesi olan taekwondoda da aynı sonucun gerçekleşmesi bu durumu destekler niteliktedir. Nitekim Acet ve ark. (2016) taekwondo hakemleri ile yaptıkları çalışmada, sportmenlik dışı davranış düzeylerini cinsiyet faktörüne göre incelemişler ve anlamlı bir farklılık tespit edememişlerdir. Esentürk ve ark. (2015) çalışmalarında, kadınların erkeklere göre sportmenlik seviyelerini anlamlı olarak yüksek bulmuşlardır. Fakat Gürpınar (2009) çalışmada, basketbolda ve futbolda hakemlerin cinsiyeti ile bazı sportmenlik dışı davranışlar arasında anlamlı ilişki görüldüğünü, bunun nedeninin ise kadın hakemlerin erkek hakemlere oranla bu davranışları daha fazla algılamalarının ya da davranışı tolere etme sınırlarının erkeklere oranla daha düşük olduğunun düşünülebileceğini belirtmiştir. Aynı doğrultuda Şahin (2003) çalışmada, sporda yaşanan şiddet olaylarında saldırganlığa neden olan faktörler arasında cinsiyet farklılıklarının da bir etken olarak kabul edildiğini belirtmiştir.

Karate sporunda hakemin klasmanı ile hakem kararına itiraz etme davranışı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Bunun nedeni, kategoriye göre 2 ya da 3 dakika gibi kısa yarışma sürelerinde, o ana kadar yapılan tüm antrenmanların sonucunun alınacak olması ya da antrenörlerin, sporcuların ya da seyircilerin maçın heyecanı ile aleyhlerinde verilen kararlara anında itiraz etmeleri olabilir. Aynı doğrultuda Sülün (2013), % 2,4'ü FIFA, % 36,6'sı ulusal, % 61'i bölgesel hakemlikte yer alan hakemlerin bulunduğu çalışmada, klasman ile öfke düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit etmemiştir. Yine Hacıcaferoğlu ve Gündoğdu (2014), 374 hakemle yaptıkları, hakemlerin klasmanlarına göre mobbing davranışlarına maruz kalma düzeyi ile ilgili araştırmalarında, sınıflandırmalar arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir fark bulunmadığını saptamışlardır. Rainey (1999) Ohio High School Athletic Association' a üye 721 basketbol hakemi ile yaptığı çalışmada, kritik kararların hakemlerde performans endişesi oluşturduğunu belirtmiştir.

Hakemin klasmanı ile hakemi tehdit etme davranışı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p = 0,043 < 0,05$). Yani tehdit etme davranışı milli ve uluslararası hakemler açısından, bölge ve aday hakemlere göre daha fazladır. Bunun nedeni ise milli ve uluslararası hakemlerin, aday ve bölge hakemlerine oranla tehdit etme davranışını daha fazla

algılayabilecekleri ya da yüksek klasmandaki hakemlerin, davranışı tolere etme sınırlarının daha düşük olabileceği yönünde düşünülebilir. Gürpınar (2009) çalışmasında, futbolda hakemlerin klasmanı ile hakemi tehdit etme davranışı arasında negatif anlamlı ilişki görüldüğünü, futbolda hakemlerin klasmanı düştükçe sportmenlik dışı davranışların arttığını ifade etmiştir. Cengiz ve ark. (2008) çalışmalarında klasman ve yardımcı klasman hakemlerinin yıkıcı saldırganlık puanları, üst klasman yardımcı hakemlerine göre anlamlı derecede yüksektir, sonucuna varmıştır.

Karate sporunda sportmenlik dışı davranışlara uygulanan ceza “Shikkaku” yani diskalifiyedir. Shikkaku; ceza alan kişinin, katılmak için kayıt yaptırmış olabileceği bütün kategoriler dahil olmak üzere, tüm turnuvadan diskalifiyesidir. Shikkaku orta hakemin talimatlarına uymayan, kötü niyetli davranan, karate-do prestijine ve onuruna zarar veren ya da turnuva kurallarına ve ruhuna aykırı hareketler yapanlara uygulanır (WKF Competition Rules, 2019).

Sonuç olarak; karate sporunda hakemin kararına itiraz etme ve hakemi tehdit etme davranışlarının gerçekleşme durumu, hakemin yaş ve cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Aynı şekilde hakeme itiraz etme davranışı, hakem klasmanına göre anlamlı farklılık göstermemekte fakat tehdit etme davranışı, hakem klasmanına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Acet M , Canbaz M, Yılmaz T, Şahin M, Işık U. Taekwondo Hakemleri ile Antrenörlerinin Ego, Kişilik ve Saldırganlık Düzeylerinin Cinsiyet Faktörüne Göre İncelenmesi, International Journal of Science Culture and Sport, ISSN : 2148-1148, 2016, s: 160
- Akinalp H, Türkiye’deki Karate Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışların Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017.
- Başkan M, Türkiye Altıncı Bölge C Klasman Futbol Hakemlerinin Hakemlik Performanslarına Etki Eden Bazı Değişkenlerin Araştırılması, Yüksek Lisans, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2003.
- Cel A, Hakemlik Psikolojisi, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Çeviren: Kin A, 121-23, Ankara, 1994.
- Cengiz R, Pulur A, Cengiz Ş, Futbol Hakemlerinin Saldırganlık Tiplerinin Klasman Düzeylerine Göre İncelenmesi, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt 2, Sayı 2, 2008.
- Cengiz R, Pulur A, Cengiz Ş, Futbol Hakemlerinin Saldırganlık Tiplerinin Klasman Düzeylerine Göre İncelenmesi, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt 2, Sayı 2, 2008.
- Demirbaş H, Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar Verme Davranışlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992, Ankara.
- Desensi TJ, Rosenberg D, Ethics In Sport Managment, Fitness Information Technology Inc, Pepper Pres: USA, 1996.
- Erdem T, Güreş Hakemlerinin Stres Kaynakları ve Başa Çıkma Yöntemleri, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014, Konya, s: 92.
- Erdemli A, Spor Yapan İnsan, 1. Baskı, E Yayınları, 2008.

- Esentürk OK, İlhan EL, Çelik OB (2015). Examination of High School Students' Sportsmanlike Conducts in Physical Education Lessons According to Some Variability. *Science, Movement and Health*, 15 (2, Supplement): 627-634.
- Folkesson P, Nyberg C, Archer T, Norlander T, Soccer Referees' Experience of Threat and Aggression: Effects of Age, Experience, and Life Orientation on Outcome of Coping Strategy, *Aggressive Behaviour* Volume 28, p. 317-327, 2002, Sweden
- Giddens A, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, s. 526, İstanbul, 2012.
- Gürpınar B, Basketbol ve Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışlar ve Bu Davranışların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009, Ankara
- Güven A, *Ansiklopedik Spor Dünyası*, s: 1211- 1222, Serhat Yayıncılık, İstanbul, 1982.
- Hacıcaferoğlu S, Gündoğdu C, Surveying of the Exposure Level of İntimidation (Mobbing) Behaviours of the Football Referees According to Their Classification, *International Journal of Sport Studies*. Vol., 4 (1), 1-10, 2014 Available online at <http://www.ijssjournal.com> ISSN 2251-7502 © 2014; Science & Research Publications.
- Keating JW, Sportsmanship as a Moral Category. In: Morgan WJ, (Editor) *Ethics in Sport*, pp. 141-152, Human Kinetics, 2007.
- Koslovski P, Etik ve Hekimlik Sanatı, Etik ve Meslek Etikleri, Yay. Haz: Tepe H, s: 35-51, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2000.
- Mungan S, Sporda Motivasyon Faktörü Olarak Ödül ve Ceza, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. AO Özcan).
- Obuz Ü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlarına İlişkin Görüşleri, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, Adana (Danışman: Yrd. Doç. Dr. P Bilir).
- Rainey David W, "Source of Stress, Burnout, and Intention to Terminate Among Basketball Referees" *Journal of Sport Behavior*, Dec99, Vol. 22 Issue 4, p578, 13p, 1999.
- Soykan A. Karate Sporcularında Uyarılma Düzeyinin Hedefe Yönelik Hareket Koordinasyonuna Etkisi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. B Çotuk).
- Sülün Ö, Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013, Karaman (Danışman: Doç. Dr. H Şahan).
- Şahin, H.M.; Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Nobel Yayın, Ankara-2003, s. 90-94.
- Toohy K, Veal AJ. *The Olympic Games: A Social Science Perspective*. Library of Congress Cataloging; 2000.
- Uzunoğlu Ömer Faruk, Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin Klasmanlarına ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, , 2008, Konya.
- World Karate Federation, *Kata and Kumite Competition Rules*, 2019.
- Yaprak, P. Sporda Kadınlar ve Sorunları. *Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2009: 39-49.
- Yetim AA, *Sosyoloji ve Spor*, Ankara, Topkar Matbaacılık, 2000.
- Yıldıran İ, Fair Play Kapsamı, Türkiye'deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 2004.